

RNI MAHIMAR

36829-2010

ISSN- 2229-4929

Peer Reviewed

Akshar Wangmay

International Research Journal
UGC-CARE LISTED

Special Issue - III
Multidisciplinary Perspectives on Health, Society,
Environment & Sustainable Development

December 2020

Chief Editor : Dr. Nanasheeb Suryawanshi

Executive Editor : Prof. Manoj S. Kamat

Principal,
DPM's Shree Mallikarjun & Shri. Chetan Manju
Desai College, Canacona-Goa

Co-Editor : Prof. F. M. Nadaf

Address
'Pranav', Rukmenagar,
Thodga Road, Ahmadpur, Dist- Latur 413515 (MS)

AKSHAR WANGMAY

International Peer Reviewed Journal
UGC CARE LISTED JOURNAL

December 2020

Special Issue - Volume-III

On

*Multidisciplinary Perspectives on Health, Society,
Environment & Sustainable Development*

Chief Editor

Dr. Nanasahab Suryawanshi

Pratik Prakashan, Pranav, Rukmenagar, Thodga Road Ahmedpur,
Dist. Latur, -433515, Maharashtra

Executive Editor

Dr. Manoj S. Kamat

Professor & Principal

DPM's Shree Mallikarjun & Shri. Chetan Manju Desai College, Canacona-Goa

Co-Editor

Dr. F. M. Nadaf

Vice Principal & Professor of Geography

DPM's Shree Mallikarjun & Shri. Chetan Manju Desai College, Canacona-Goa

Editorial Board

Prof. Camena Guneratne (Sri Lanka)		Dr. RiaAerts (Australia)
Dr. Mohamed Izhar Hasan (Rohtak)	Prof. S. I. Biradar (Dharwad)	Dr. Bindhy Wasini Pandey (New Delhi)
Dr. Biswajit Roy Chowdhury (Kolkata)	Dr. Shyam Khinchi (Ganganagar)	Dr. Keya Das Ghosh (Kolkata)
Dr. Suryawanshi M V (Aurangabad)	Dr. C. P. Hiremath (Goa)	Dr. Sucheta Naik (Goa)
Shri. Vividh Pawaskar (Goa)	Dr. Pramada Gauns Desai (Goa)	Dr. Monika Kannan (Ajmer)
Dr. Arvind Haldankar (Goa)	Dr. L. T. Nayak (Dharwad)	Dr. Rupa Chari (Goa)

Published by- Dr. Manoj S. Kamat, Professor & Principal, DPM's Shree Mallikarjun & Shri. Chetan Manju Desai College, Canacona-Goa

The Editors shall not be responsible for originality and thought expressed in the papers. The author shall be solely held responsible for the originality and thoughts expressed in their papers.

© All rights reserved with the Editors

Price :Rs.1000

20	A Study of Temporal Changes in Agriculture in Junnar Tahsil. Mr. Ashok Jayavanta Dushing	63-65
21	Gurukul - A Restoration of Heydays Kedara Gouri Avula, Malathi Devi Parne	66-68
22	Plant Biodiversity and Ecocultural Assessments of Sacred Groves in Canacona Taluka Mr. Vishal Advaiakar	69-71
23	A Geographical Analysis of Crop Diversification in Lower Sina Basin Dr. Arjun H. Nanawre, Sou. Patil S. S. & Amar wakde	72-75
24	A Geographical Analysis on Latur District Drinking Water and watershed Management Dr. Shinde Sunita, Mr. Fajage Dnyaneshwar	76-79
25	Impact of Corona Pandemic on Aurangabad Tourism Industry Prof. Dr. Sandeep R. Pathrikar	80-81
26	Schedule Tribe Population in Upstream & Downstream Villages of Isapur Dam: Maharashtra Dr Jayendra C. Wasnik	82-85
27	Location Quotient (Concentration Index) of Banjara Population in Akola District (Maharashtra State) Dr. Anita J. Chavan	86-89
28	Anthropometric Status Indicator of Women's Health of A Newly Developed Ward of Bankura Municipality, Bankura, West Bengal, India Somnath Mukherjee	90-92
29	Sustainable Development and Inclusive Growth in India Dr. Khond Suresh Vasantrao	93-95
30	Public Library Services in Rural Area Mr. Bhise Rajaram Ramkrishna	96-98
31	Role of women Empowerment in India Mr. Sayyed Rabbani Rashid	99-101
32	Agro-Based Industries – Issues and Problems Dr. Janardhana Rao Nidamalluri, Pasala Vidyasagar	102-104
33	Assessment of Primary Health Center Services: A Case Study of Tribal Area of Akole Tahsil, Ahmednagar District (MS) Sandip N. Deshmukh, Ravindra G. Jaybhaye	105-109
34	The Geographical Study of Air Pollution and Air Quality of Thane District Mahajan Dipak Hilal, Dr. Suresh J. Phule	110-112
35	Green HRM – A Road towards Sustainable Development Dr. Naina Salve Kurne, Kshitija Govekar	113-116
36	महिला सवलीकरणत माध्यमांची भूमिकाचा तुलनात्मक अभ्यास. स्नेहा साहेबराव राठोड, डॉ. सुंदर राजदीप	117-118
37	अध्यापक शिक्षा का बी.एड. छात्र अध्यापकों पर होनेवाले प्रभावशीलता का अध्ययन डॉ. कविता सालुंके सचिन अशोक पोरे	119-120
38	विशेष शाळेतील शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक - संप्रेषण अभ्यास राहुल दलितराव ढेरे, डॉ. संजीवनी राजेश महाले	121-123
39	समावेशित शिक्षणात शिक्षकांना येणाऱ्या अडचणींचा अभ्यास विद्यादेवी भिला बागुल, डॉ. संजीवनी राजेश महाले	124-126
40	वैदर्भीय लोककला अविष्कार: 'लप्यक' डॉ. धनंजय होनमाने	127-129
41	बिहारमधील प्रमुख प्रादेशिक पक्ष ; जनता दलातील फुटीचे वारस शरद बाबुराव सोनवणे	130-131

विशेष शाळेतील शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक - संप्रेषण अभ्यास
राहुल दलितराव डैरे^१ डॉ. संजीवनी राजेश महाले^२

^१पीएच.डी. संशोधक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक.
^२सहयोगी प्राध्यापक, शिक्षणशास्त्र विद्याशाखा, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ नाशिक.

सारांश

दिव्यांग मुलांच्या पालकांना आपल्या पाल्याच्या भविष्याची काळजी वाटते या काळजीपोटी दिव्यांग मुलांच्या काही पालकांनी विशेष शाळा, कार्यशाळा स्थापन केलेल्या आहेत. या विशेष शाळेतून दिव्यांग मुलांच्या दैनंदिन गरजा व पुनर्वसन कार्यावर भर दिलेला असतो. ज्या मुलांच्या अपंगत्वाचे प्रमाण ४० टक्क्यांपेक्षा जास्त आहे, अशा मुलांचा समावेश विशेष शिक्षणात होतो. प्रत्येक मुलाचे दिव्यांगत्व वेगवेगळे असल्यामुळे त्यांना त्यांच्या दिव्यांगत्वानुसार असलेल्या विशेष शाळेत प्रवेश दिला जातो उदा. अंधांची शाळा, कर्णबधिरांची शाळा, मतिमंदांची शाळा इत्यादी. या बालकांच्या गरजा सर्वसामान्य बालकांपेक्षा वेगळ्या असतात.भारतात विशेष गरजा असणाऱ्या मुलांच्या शिक्षणाची सोय फक्त विशेष शाळांमध्ये होती. शासनाने विशेष शाळांसाठी विशेष शाळा संहिता तयार केलेली आहे. या संहितेनुसार विशेष शाळांचे कार्य चालते. विशेष शाळेची इमारत, कर्मचारिवर्ग व त्यांची शैक्षणिक पात्रता, विद्यार्थी संख्या, शिक्षणपद्धती व दिल्या जाणाऱ्या सोयी सवलती याची नोंद संहितेत आहे. विशेष शाळेत अनेक पदावर कार्य करणारे मानवी घटक आहेत. त्यातील काळजीवाहक, पहारेकरी, सफाईकामगार, शिपाई, वाहन चालक, वाहन परिचर यांचे दिव्यांग मुलांच्या पालकांशी संप्रेषण होत असते या संप्रेषणाचा दिव्यांग मुलांवर काही परिणाम होतो का? याचा अभ्यास या शोधनिबंधात करण्यात आलेला आहे.

प्रस्तावना

दिव्यांगांसाठी १९५२ मध्ये मुदलियार माध्यमिक शिक्षण आयोगाने सर्व प्रकारच्या दिव्यांगांना अपंगत्वनिहाय विशेष शाळामधून शिक्षण द्यावे अशी शिफारस केली आहे. तसेच १९६४-६६ डॉ. कोठारी आयोगाने दिव्यांग विद्यार्थ्यांना सामान्य शाळेत प्रामुख्याने दाखल करून घ्यावे. तीव्र अपंगत्वाच्या विद्यार्थ्यांसाठी जिल्हास्तरावर विशेष शाळा उपलब्ध करून देण्यात याव्यात. सर्वसामान्य शिक्षकांना अपंगत्वाबाबतच्या प्रशिक्षणाची सुविधा असावी अशा शिफारशी केल्या आहेत. विशेष शाळेत दिव्यांगांसाठी विविध पदावर शिक्षकेतर कर्मचारी कार्यरत असतात. शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक यांच्यामध्ये नेहमी संप्रेषण घडत असते या संप्रेषणामुळे दिव्यांग मुलांसोबत कसे वागावे, बोलावे त्याचप्रमाणे त्यांच्या आवडी-निवडी संदर्भात शिक्षकेतर कर्मचारी व पालक यांना परस्परांकडून अप्रत्यक्षरित्या माहिती मिळते. या माहितीचा फायदा शिक्षकेतर कर्मचारी व पालक यांना दिव्यांग मुलांसोबत दैनंदिन वर्तन करताना कसा होतो याचाशोध प्रस्तुत शोध निबंधातून घेण्यात आला आहे.

उद्दिष्टे

१. शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक यांच्यात होत असलेल्या संप्रेषणाचा शोध घेणे
२. शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक यांच्यातील संप्रेषणाचा हेतू स्पष्ट करणे

परिकल्पना

१. शिक्षकेतर कर्मचारी व दिव्यांग मुलांचे पालक यांच्यात होत असलेल्यासंप्रेषणाचा दिव्यांग मुलांच्यासमायोजनावर कोणताही परिणाम होत नाही.

संशोधन कार्यपद्धती

संशोधन पद्धती : प्रस्तुत संशोधनासाठी सर्वेक्षण पद्धतीचा वापर करण्यात आलेला आहे.

संशोधनाची जनसंख्या व नमुना निवड पद्धती

नाशिक शहरातील शासनाची मान्यता असलेल्या मतिमंद विशेष शाळेतील १० शिक्षकेतर कर्मचारी व त्याच विशेष शाळेतील दिव्यांग मुलांचे १० पालक यांची संभाव्यतेवर आधारित स्तरीय यादृच्छिक नमुना निवड पद्धतीने नमुना म्हणून निवड करण्यात आली माहिती संकलनाची साधने संशोधनाची उद्दिष्ट क्र. १ व २ साध्य करण्यासाठी मुलाखतसूची या माहिती संकलन साधनाचा वापर करण्यात आला.

माहिती विश्लेषण

मुलाखतीच्या माध्यमातून पालक व शिक्षकेतर कर्मचारी यांना प्रश्न विचारून माहिती संकलित करण्यात आली
कोष्टक क्र. ०१: शिक्षकेतर कर्मचारी व पालक संप्रेषण

अ.क्र.	शिक्षकेतर कर्मचारी व पालक संप्रेषण	शिक्षकेतर कर्मचारी	पालक	एकूण	शेकडा प्रमाण
०१	होय	०९	०९	१८	९०%
०२	नाही	०१	०१	०२	१०%
	एकूण	१०	१०	२०	१००%

निरीक्षण व अर्थनिर्वचन